

4. Сидельковский А.П. Критерии, методы и методики изучения и формирования отношений школьников к природе / А.П. Сидельковский. – Ставрополь: Пятигорский ГПИ, 1988. – 45 с.
5. Суравегина И.Т. Методическая система экологического образования / И.Т. Суравегина // Сов. педагогика. – 1988. – № 9. – С. 31-35.
6. Сухомлинський В.А. Сердце отдаю детям / В.А. Сухомлинський. – К.: Радянська школа, 1985. – 557 с.
7. Смолянинов И.Ф. Природа в системе эстетического воспитания / И.Ф. Смолянинов. – М.: Просвещение, 1984. – 79 с.

В.И. СУБОТЮК. ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА ЭКОЛОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ В КОНЦЕ XX ВЕКА: ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ

Резюме. Раскрыто вклад советских ученых в 60–90-е годы XX века в разработку теории экологического образования. Охарактеризованы идеи, взгляды и основные концепции системы экологического образования младших школьников, представленные в работах ведущих специалистов экологического образования.

Ключевые слова: природоохранное образование, экологическое образование, экологическая культура, устойчивое развитие.

V.I. SUBOTIUK. THEORY AND PRACTICE OF ENVIRONMENTAL EDUCATION THE SCHOOLCHILDREN AT THE END OF XX CENTURY: PROBLEMS OF DEVELOPMENT

The summary. The article discusses the contribution of the Soviet scientists in the 60-ies and 90-ies of XX century into the development of the theory of environmental education. It characterizes ideas, opinions and main concepts in the system of pupils' environmental education presented in the works of leading specialists on environmental education.

Key words: environmental education, ecological education, environmental culture, sustainable development.

Одержано редакцією 10.04.2015 р.

УДК: 37. 013. 42: 159. 923

А.С. ПАВЛЕНКО

СІМ'Я – ЯК ГОЛОВНИЙ ЕЛЕМЕНТ СОЦІАЛЬНОГО СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

Резюме. В статті приділена увага сім'ї – як основному і головному чиннику становлення особистості. Значну роль приділено впливу батьків на самоствердження, самостійність, входження дитини в соціум. Звернено увагу на позицію врахування життєдіяльності підростаючої особистості.

Розкрито та дано поради для батьків при проблемних ситуаціях з дітьми в час адаптації їх в соціумі, в самоствердженні, в схваленні соціального способу їх життєдіяльності. А також звернена увага на індивідуальні особливості особистості під час її самореалізації та саморегуляції в суспільстві.

Ключові слова: сучасна сім'я, соціалізація, соціум, батьківська опіка, адаптація, самоствердження, самооцінка, самореалізація, соціальне життя, батьківський авторитет, самовираження.

Постановка проблеми: – визначення найважливішої ролі сім'ї; – вплив сім'ї на становлення дитини в соціумі; – допомога батьків дитини в самовираженні, в самооцінці, в самореалізації та самостійності способу її життєдіяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед зарубіжних вчених на даний час проблемою сім'ї, як процесу деінституалізації в суспільстві, займається німецький професор Х. Тірелл. Він розвиває проблему сучасної сім'ї де „обов'язок – поступається місцем сучасним індивідуалістичним цінностям або вартостям самореалізації і самоствердження”.

Вивчають та розробляють зміст і напрямки роботи з сім'єю наші відомі українські вчені, а саме Н.А. Бугаєць, І.Д. Зверева, А.Й. Капська, І.М. Трубавіна та інші. Їх робота спрямована на розробку механізмів забезпечення життєдіяльності та захисту сім'ї в суспільстві, на систему взаємопов'язаних дій соціальних факторів держави й поліпшення матеріальних, побутових, моральних, фізичних та трудових умов життєдіяльності сім'ї. Вихованням в сім'ї займається педагог С.І. Подмазін. В своїй останній роботі він проаналізував демократичний стиль виховання – як найкращий, що сприяє розвитку в дитини самостійності, активності, ініціативи і соціальної відповідальності.

Мета статті: – розглянути сім'ю як найважливіший елемент соціальної структури, що регулює і спрямовує розвиток особистості; – дослідити методи сімейного виховання, можливості батьківського авторитету для підвищення педагогічної культури сім'ї та створення сприятливого клімату в сім'ї для самоствердження та самовираження особистості в соціумі; – довести необхідність сім'ї, бо вона є природним середовищем первинної соціалізації дитини, підготовки її до життя та практичної діяльності, засобом збереження і передання культурних цінностей від покоління до покоління.

Виклад основного матеріалу. Складний для суспільства час вкотре показав особливу роль сім'ї для гармонійного та повноцінного виховання і розвитку дитини. Сучасні дослідники розглядають сім'ю як соціальну систему в усій її багатоманітності й складності. Західне суспільство принесло до нас не лише зміни в сім'ю і сімейні стосунки, але на думку багатьох дослідників поставило під сумнів саме існування сім'ї, яку ми звикли бачити протягом багатьох століть. Це зумовлено низкою обставин економічного і культурного (субкультурного) характеру: наприклад, надмірний батьківський контроль гальмує самовираження,

відповідальність, ініціативність, самостійний розвиток підлітка і породжує в нього пасивність, безініціативність, почуття власної неспроможності. Тому, щоб зберегти стосунки зі своїми дітьми і водночас підтримувати їх, необхідно: по-перше, батькам треба обмежити власний контроль – довіряти своїй дитині; по-друге, поступово вчити відповідати їх за свої вчинки та дії; по-третє, підтримувати самооцінку особистості – проявляти розуміння та підтримку з боку сім'ї, як єдиної родини [1; 9; 10].

Якщо батьки відмовляться від авторитарних методів виховання і перестануть дбати про власний спокій, а дитині дадуть можливість самостверджуватись, мати певну свободу, щоб розвиватися, вчитись на своїх досягненнях і помилках, їхні методи будуть спрямовані на створення сприятливих умов соціалізації – ми досягнемо всебічно розвинену особистість, задоволену в її соціально-культурних потребах та соціально схвалений спосіб її життєдіяльності.

Ще українська народна педагогіка засуджувала надмірний вплив у вихованні дитини батька чи матері про що свідчать народні приказки: „мамин синочок” чи „материн мазун”, „Отець по-батьківськи поб'є, по-батьківськи й помилює”. Але саме від правильного відношення батьків до своєї дитини залежить її входження в соціум і водночас ствердження як особистості в цьому соціумі, прояв її як слухняності, так і незалежності, самостійності та активності, ініціативи і соціальної відповідальності [8].

Не треба забувати, що поведінка дитини залежить від стосунків в сім'ї, від дорослих, батьків, родичів, що формують її самооцінку. Дитина відчуває батьківське ставлення до неї – чи люблять батьки, чи звинувачують її у чомусь, чи відповідає вона бажанням батьків бачити її успіхи, досягнення.

Все це створює проблеми з самооцінкою дитини: вона може бути або заниженою, або завищеною. Тому від початку батьки повинні намагатися формувати правильну самооцінку, самоствердження своєї дитини [4].

В сім'ї велику роль грають міжособистісні стосунки. Міра особистої участі у житті сім'ї може бути зовсім різною, і залежно від цього рівня, сім'я може впливати особистими якостями, своєю амбіційною поведінкою на окремого члена сім'ї, чи навіть на всю родину, між представниками різних поколінь [3].

Діти, які позбавлені можливості постійно приймати участь в житті сім'ї, спілкуватися з рідними, близькими їм людьми дуже багато втрачають. Особливо це виражено у дітей, котрі живуть поза сім'єю – в дитбудинках, інтернатах та інших установах такого типу. Соціальний розвиток і становлення особистості нерідко протікає інакше, а часом і запізнюється. Основний недолік для самовираження особистості – це відсутність особистих контактів, що провокує самотність, замкнутість, відчуження і стає джерелом багатьох негативних явищ та є причиною серйозних особистісних порушень [11].

Не можна не звернути увагу на той факт, що в сучасних умовах з'явився особливо негативний тип сім'ї, сім'ї де батьки матеріально забезпечують дитину усім, про що вона може лише мріяти, однак на виховання цієї ж дитини їм бракує часу. Дитина має все, їй дозволено все, „і ніхто не має права зазіхати на свободу їхньої дитини”. Найбільша помилка цих батьків – це „вседозволеність”, дитина не самостверджується, а росте егоїстом, впертою, зарозумілою особистістю з неадекватною (завищеною) самооцінкою, впевненою у своїй правоті та матеріальних можливостях. Результат такої „вседозволеності” – наркоманія, токсикоманія, алкоголізм, правопорушення [4; 6; 7].

Сім'я функціонує на основі спільного побуту, і багато в чому залежить від звичаїв, культурних та національних традицій, моральних і правових норм. Саме сім'я формує систему стосунків між старшими та молодшими, батьками і дітьми, що визначає соціально-психологічний клімат в родині, формує ставлення дитини до навколишнього світу, самої себе, набуває вмінь і навичок в різних сферах суспільного життя, сімейного життя і навичок людського спілкування.

Отже, система міжособистісних стосунків у сім'ї, яка побудована на розумінні цілей виховання, на створенні належних умов, котрі базуються на непорушному батьківському авторитеті, подружній вірності, любові до дітей і відданості обов'язку їх виховувати, повазі до своїх традицій, звичаїв, історії народу обов'язково сформує гармонійно розвинену людину, з культурними цінностями, правильною самооцінкою, самоствердженню та самореалізовану особистість нашого українського суспільства.

Висновки. На нашу думку сім'я – головний осередок суспільства. Вона відіграє надзвичайну роль у його життєдіяльності – через фізичну, економічну і соціокультурну зміну поколінь, забезпечуючи можливість існування суспільства. У сім'ї створюється найбільше суспільне багатство – Людина. Тут вона народжується і формується як особистість. Це та клітина соціуму, з котрої розпочинається будь-яка держава, будь-який народ. Немає країни без сім'ї, сімейно-родинних відносин, родових традицій та надбань поколінь.

Включаючись у ціннісно-нормативну систему суспільства, сім'я виступає як соціальний інститут, своєрідний ціннісно-нормативний комплекс, за допомогою якого регулюється й контролюється поведінка всіх членів сім'ї, визначаються їх соціальні ролі та статуси.

Отже, сім'я – це надзвичайно важливий елемент соціальної структури суспільства. Зміни, які відбуваються в сім'ї, впливають на характер суспільних відносин та стан і розвиток самого суспільства. Відповідно, сімейна діяльність регулюється і спрямовується традиціями, звичаями, морально-етичними нормами, що панують у суспільстві за певних історичних умов.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бугасць Н.А. Методи вивчення сім'ї /Н.А. Бугасць. – К.: УДЦССМ, 2001. – 68 с.
2. Зверева І.Д. Основи батьківської компетентності: навч. посіб. /І.Д. Зверева. – К., 2003. – С. 140.
3. Капська А.Й. Соціальна робота: деякі аспекти роботи з дітьми вулиці /А.Й. Капська. – К., 2004. – С. 352.

4. Мартиненко О.А. Корекція дезадаптивної поведінки в молодших школярів /О.А. Мартиненко. – Харків: „Ранок”, 2011. – 176 с.
5. Максимова Н.Ю. Соціально-психологічні аспекти профілактики адекватної поведінки дітей та молоді /Н.Ю. Максимова, С.В. Толстухова. – К.: УДЦССМ, 2000. – С. 145.
6. Подмазін С.І. Особистісно-орієнтована освіта /С.І. Подмазін. – Дніпропетровський нац. ун-т, 2006. – 418 с.
7. Подмазін С.І. Психологія особистісно зорієнтованого навчання /С.І. Подмазін //Культурологічний вісник. Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпряни. – Запоріжжя, 2005. – Вип. 15.
8. Стельмахович М.Н. Народна педагогіка /М.Н. Стельмахович. – Тернопіль, 1985. – С. 276.
9. Трубавіна І.М. Зміст та форми просвітницької роботи з батьками / І.М. Трубавіна. – К., 2009. – С. 264.
10. Трубавіна І.М. Соціально-педагогічна робота з неблагополучною сім'єю / І.М. Трубавіна. – К., 2002. – С. 132.
11. Хоменаускас Г.Т. Семья глазами ребенка / Г.Т. Хоменаускас. – М.: Педагогика, 1989. – 63 с.
12. Эйдемиллер Е.Г. Психология семьи / Е.Г. Эйдемиллер. – СПб., 2001. – 210 с.

А.С. ПАВЛЕНКО. СЕМЬЯ КАК ГЛАВНЫЙ ЭЛЕМЕНТ СОЦИАЛЬНОГО СТАНОВЛЕНИЯ ЛИЧНОСТИ

Резюме. В статье уделено внимание семье как главному фактору становления личности. Рассмотрено влияние родителей на самоутверждение, самостоятельность, вхождение ребенка в социум. Обращено внимание на особенности жизнедеятельности растущей личности.

Акцентируется внимание на рекомендациях для родителей для решения проблем в отношениях с детьми в процессе их адаптации в социуме, самоутверждения. Раскрыты индивидуальные особенности личности во время ее самореализации и самоутверждения в обществе.

Ключевые слова: современная семья, социализация, социум, родительская опека, адаптация, самоутверждение, самооценка, самореализация, социальная жизнь, родительский авторитет, самовыражение.

A.S. PAVLENKO. THE FAMILY AS THE MAIN ELEMENT OF THE SOCIAL FORMATION OF PERSONALITY

The summary. The article paid attention to the family as the main factor of the formation of personality, the influence of parents on self-affirmation, autonomy, joining the child in society, features a growing personality.

Special attention is paid to the recommendations for parents to address problems in the relationship with the children in the process of their adaptation in the society, empowerment. Disclose individual personality traits during her and assert them in society.

Key words: modern family, socialization, society, parental authority, adaptation, self-esteem, self-actualization.

Одержано редакцією 14.04.2015 р.

УДК: 373.5

М.С. ЯНЦУР

ПРОФЕСІЙНА АКТИВІЗАЦІЯ УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Резюме. У статті обґрунтовуються і розкриваються суть, мета та основні форми професійної активізації учнів основної школи; розглядаються підходи, принципи побудови, зміст та умови реалізації професійних проб, як найефективнішої форми профактивізації.

Ключові слова: активність, професійна активізація, форми профактивізації, професійна проба, умови реалізації.

Постановка проблеми. Професійне самовизначення буде ефективним лише тоді, коли особистість проявляє активність у процесі пошуку „своїх” професій, перевіряючи себе в ній. Слово „активність” походить від латинського *activus* – діяльний, енергійний, ініціативний, той, що розвивається. Отже, активність проявляється через діяльність, в основі якої лежить потреба. Внутрішніми стимулами активності крім потреби є інтереси та мотиви, які визначаються метою діяльності. Активність проявляється в різних видах діяльності: громадській, пізнавальній (навчальній), ігровій, трудовій, професійній тощо та на різних рівнях: **потенційному**, тобто готовності і прагненні до діяльності; **реалізаційному** – діяльність енергійна, інтенсивна, ініціативна, самостійна, але ситуативна, епізодична, швидко згасаюча; **системному** – діяльність чітко спрямована і ґрунтується на основі комплексу потреб, інтересів, ідеалів та реалізується системно і творчо [7]. У професійному плані активність напряму пов’язана з проблемою вибору в найскладнішому прояві: вибір професії, шляху її отримання, побудови кар’єри і т.п.

Основою професійного самовизначення є професійний інтерес, який спонукає особистість до активної діяльності. А як свідчать результати психолого-педагогічних досліджень, обдумані професійні інтереси, що мають сформовану психологічну основу, з’являються в 13-14 років, тобто в старшому підлітковому віці. У цей період провідною діяльністю дітей виступає суспільно-корисна праця.

Однак, як показує практика, професійні інтереси у більшості учнів цього віку нестійкі, поверхові, не відіграють істотної ролі в професійному самовизначенні. Багато школярів старшого підліткового віку не мають